

አንድ መንግሥት

ለአዲሪክ መሥረታ
የሰው ኃይል ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

ከ 7 መንግሥት

ለአዲሪክ መሥረታ
የሰው ኃይል ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

1. ሕገ መንግሥት	1
2. የቦቫሌት ለገሮች ሕገጋት መንግሥት.....	4
— መሠረታዊ ባህሪና ከጤናማ ሕገ መንግሥት የሚለዩት.....	4
— የቦቫሌት ሕገጋት መንግሥት ዋና ዋና አንድነቶች / ሕብረት ነጥቦች/.....	6
— ለዩኒቶች.....	8
3. በቦቫሌት ለቀጣጧ የሚመሩ /ወደቦቫሌዝያ የሚመሩ/ ለገሮች ሕገጋት መንግሥት.....	10
— የብሔራዊ የወገኖች ሕገ መንግሥት ይዘት.....	11
— አንድነታቸውና ለዩኒቶች.....	13
4. ሕገ መንግሥት በኢትዮጵያ.....	15
— ሕገ መንግሥት ከ1923 በፊት.....	15
— የ1923 እና 1948 ሕገ መንግሥቶች.....	17
— አብዮቱና ሕገ መንግሥት.....	19
— ጥያቄዎች.....	25
— የሚነበቡ ጽሑፎች.....	27

1. በገጠናው ውስጥ

ሕገ መንግሥት ከፍተኛው ሕጋዊ ኃይል ያለው ፣ ያንድን ለገር
 ፖለቲካ ድጋፍ ሊከናወን ይችላል ሥርዓተ መሠረታዊ መርሆዎች የሚደነገጉ
 መንግሥት መሠረታዊ ሕግ ነው ። በዚህም የመንግሥት ለባሎችን ቀን
 በርና /በምግባር/ ሥልጣን የሚገልጽና የተለያዩ የመንግሥት ለባላት
 ለርብ በርባቸውና ከዚህም ጋር ያላቸውን ገንዘብ የሚደነገግ የሐ
 ገብ ፣ ደንቦችና ልምዶች ሥርዓተ ነው ።

ማንኛውም በመደብ የተከፋፈለ ነበረ ተብብ ማኅበራዊ ክፍሉን ለመቃታና ሊገደብ በሚችል ውዝንብርና ቀውስ ለመጠበቅ ሁሉም የሚያስፈልገው መሠረታዊ ሕግጋት ያስፈልጉታል። ስለዚህም ማንኛውም በመንግሥት ሥር የሚተዳደር ነበረ ተብብ ሕግ መንግሥት/በሰፊው ተርጉም / ለሰው ማለት ነው። ለዚህም ነው ስለገሪክ ከተማ መንግሥታት ሕግ መንግሥት፣ ስለሮም ሕግ መንግሥት፣ ወዘተ... መናገር የምንችለው። ይህ ገን ለነዚህ መንግሥታት ይህን የሚገልጽ የተጻፈ ሰነድ ነበረ ተብሎ ማለት አይደለም። ከተፃፉት ለንጻንድ ሕጎች፣ በተጨማሪም ለሞድ ከተያዙት ደንቦች፣ ሥርዓቶችና ወገኖች በሕዝቡ ውስጥ የተቀረፁት፣ በገዢዎችና በሕዝቡ መካከል መከበር ለንጻላባቸው መገባባት የተደረሰባቸው አጠቃላይ መሠረታዊ ሕጎች ለንደ ነበረ ለያጠፋቸውም። ያለተጻፈ ሕግ መንግሥት ነበር ማለት ነው። በዘመናችንም በለንጻንድ በታያችና ሁኔታዎች ባለተጻፈ ሕግ መንግሥት የሚሠሩ ሌሎች። ለምሳሌ ታላቋ ብሪታንያ የተጻፈ ሕግ መንግሥት የላትም። ሕግ መንግሥት የላቸውም ማለት ገን አይደለም። ምናላባት ለንደ ታላቋ ብሪታንያ ሕግ መንግሥት /ዘ ብሪቲሽ ቦንስ ቲት የቮን/ በሰፊውና በብዛት የተጻፈበትና የተተክበት ሕግ መንግሥት ብዙ የለም። ነገር ገን ሕግ መንግሥት ተጠያሪ በለንድ ሰነድ ውስጥ አይገኝም። በተጻፉና በፖርላማ በጸደቁ ሕጎችም ብቻ አይወሰንም።

በዘመናችን ገን አብዛኛዎቹ ሕገ መንግሥቶች የተጻፉ ናቸው።
 አንዲያውም በአሁኑ ወቅት ሕገ መንግሥት ሲባል የሚታሰበው የበላይነት
 ያለው አንድ ሰነድ ነው። በዚህ ጽሑፍ ውስጥ በተለይ ባልተገለጸ
 በሰተቶር የምንጠቀመው በቃሉ ጠበብ ያለ ተርጉም ማለት ሰነዱ ይዘት
 ነው። ሕገ መንግሥትና መሠረታዊ ሕግ የሚሉት ቃላት በባሪያ አባዳ

ሬውና በፊውዳል ሥርዓትም የታዩ በሥነም የመጀመሪያዎቹ ሕገ መንግ
ሥቶቹ በርዚየው በፊውዳሉ ጭቆና ለመሳቀቅ ያደረገው ጥረት ውጤት
ናቸው :: በዚህ ሁኔታ ብዙ ሕገ መንግሥቶች በጊዜያቸው ጸድቀው ፈር
በዋል፣ ተለዉጠዋል :: በዚህ አንጻር ብዙ መሸሸሎች በደረጉለትም
ሳይለወጥ ለብዙ ጊዜ የቀየው የተጻፈ ሕገ መንግሥት የአሜሪካን ሕገ
መንግሥት ነው ::

የሕገ መንግሥት ይዘትና ቀርጽ በጣም ሌላ ያይ ይቸላል :: በአን
ዳንድ አገሮች ይዘት ኖርማል / ሕጋዊ አሰጣጥነት ያላቸው/አንቀ
ጽና በጣም አጠቃላይ ሕጎች ብቻ የሚይዙ ሲሆን፣ በሌሎች ደገፍ
በተለይ በሶቪየት አገሮች ፕሮግራም ጠቀሰ ጉዳዮችን፣ ኖርማል
ያልሆኑ ታሪካዊ አመጣጦችን፣ ፖለቲካዊ መርሆዎችን፣ ወዘተ... ይጨ
ምራሉ :: አንዳንድ የሕገ መንግሥት ርዝመትና ዝርዝር ነት በጣም ይለ
ያያል :: አንዳንድ ሕገ መንግሥቶች በጣም አጭር በለዚህም በጣም
አጠቃላይ ናቸው :: ለምሳሌ የአሜሪካ /ዘጠኝ ሺህ ያላት/፣ ሐዘባዊት
ታይና 1975 :: አንዳንዶቹ በጣም ረጅም ናቸው ለምሳሌ ሕንድ ::

ሕገ መንግሥት የአንድ ነብረተክብ የሕገ ሥርዓት አካል ነው ::
ሆኖም ከነብረተክብ ሕጎች ውስጥ የናውና መሠረታዊው ነው :: ማለት
ሌሎች ሕጎች ከሱ የሚመነጩ ከሱ ጋር የሚጣጣሙ መሆን አለባቸው ::
ሆኖም ሕገ መንግሥት የሕግ አካል ነው :: የሕገ መንግሥት ንድፈ ሃሳብ
በሚሉ የሕግ ንድፈ ሃሳብ ላይ የተመሠረተ ነው :: በለዚህም ሕገ መን
ግሥት በመለከት ወይም በሌላ የውጭ ንድፈ የሚመነጭ ሳይሆን በመደብ
ተገልጻ በተወሰነ ጊዜ በመደባቸው መሰሉ ያለውን የንድፈ ሚዛን የሚያ
ንጸባርቅ ነው :: ይህም የንድፈ ሚዛን ደገፍ የታነታይ መዋቅር ነጻ
ቢቅ አንደሆነ አናውቃለን :: በመደብ ተገሉ ውስጥ የንድፈ ሚዛን
ለውጥ በተከሰተ ቀጥሮ ሕገ መንግሥት ይህን በሚገባ ለማንጸባረቅ
ይለወጣል :: ለውጡ መሠረታዊ ሥልጣንን ከአንድ መደብ ወደሌላ የሚያ
ሸጋገር በሆነ የሕገ መንግሥትም ለውጥ መሠረታዊ፣ አዲስ ዓይነት ሕገ
መንግሥትን የሚያመጣ ይሆናል :: ለውጡ ሥልጣንን ከያዘው መደብ ውጭ
ሳይወጣ ገን በዚያው ሥርዓት ውስጥ ያለ የመደብ አሰሳለፍና የንድፈ
ሚዛን ሸገሸገ ሲሆን፣ ይሰንኑ የሚያንጸባርቅ የሕገ መንግሥት ለውጥ
/ ማሻሻል/ ይደረጋል ::

እንደሚታወቀው መንግሥትና ሕገ መንግሥት ታሪካዊ መነሻ አላቸው።
ላንዎ መንግሥት የተቀናጀ ሕገ ሰነድ ሲሆን ለዚህም ምሳሌ። ሕገ
የብሉይ ገዢነትን የያዘው መደብ መንግሥት የሥልጣን ማሰራጨት መሣ
ሪያ ነው። በአንድ ነበረ ተብሎ ይባላል ሕገ። በመንግሥት የተለየ
መደባዊ ባህሪ ሲሆን ለዚህም ምሳሌ። በዚህም መሠረት ሕገ መንግሥት
የመንግሥት / የመደብ / ፖለቲካ አብይ መሣሪያ ነው።

2. የቦሻሌት አገሮች ሕገጋት መንግሥት
መሠረታዊ ባህሪና ከቡርዲው ሕገ መንግሥት የሚለዩበት

የቦሻሌት ሥርዓት የቡርዲው ሥርዓት ሽምገራ ውጤት/በብጤ ዲ ጃብራኪያዊ አብዩት ማለፍ ሊኖር አንደሚችል ባይዘነጋ/ ነው ማለት የፖለቲካ ሥልጣን ከቡርዲው ከጥቂት ተርፍ በበባሊያቸው ወደ ወዘለደሩ ወደ ብዙው ሠርቱ እደር የሚተላለፍበት ነው። በሌላም የቦሻሌት ሥርዓት ሕገ መንግሥት ይህንን የሚያንጸባርቅ አዲስ ሃይነት ሕገ መንግሥት ነው። ይህ በሃይነት በቀደምታቸው ሕገጋት መንግሥት ፍጹም ልዩ የሆነ ሕገ መንግሥት ለመጀመሪያ ጊዜ የታየው ከጥቅምት አብዩት በኋላ በሰባት ነበረት ነው።

የቦሻሌት መንግሥት ሕገ መንግሥት በወዘለደሩ መሪነት የሠርቱ እደሩ ተገባ ውጤት ነው። ወዘደሩ ከቡርዲው ጋር የገጠመውን የበላይ ገዢነት ተንቀንቅ በአሸናፊነት መውጣትና አዲስ ሥርዓት ለመፍጠር መነሳትን የሚገልጽበትና የሚመሠረተበት፣ በሌላም ባለፈው የተቀዳ ጃቸውን ድሎች፣ ወደፊት በተወሰነ ወቅት ውስጥ የሚደረሰባቸውን ገቦችና የሚያገባድዳቸውን ዋና ዋና ተገባሮች በማንጸባርቅ የሚመራበትን የሚያሳይ መሠረታዊ ሕጋዊና ፖለቲካዊ ስነድ ነው። የቡርዲው ሕገ መንግሥት አፋኝ አደባባሪ የሆነውን ያህል የቦሻሌት ሕገ መንግሥት ነፃ አውጭና ገላጭ ነው።

የቦሻሌት ሕገ መንግሥት የመደብ ይዘትን በገለጽ ያሳያል። አንደኛው ከቡርዲው ሕገ መንግሥት በነጻነትና በዕቅድነት ስም የቡርዲውን የበላይ ገዢነት ለመሸፈን አንደሚደረገው ጥረት ባይሆን፣ ሕገ መንግሥቱ የወዘደሩን የበላይ ገዢነት በገለጽ ያስቀምጣል። የመንግሥት ሥልጣን በቦሻሌት ጃብራኪ መርህ ላይ የመሠረተ፣ በወዘለደሩ መደብ የሚመራ የሠርቱ እደሩ ሕዝብ ሥልጣን መሆኑን ያሳያል። በሌላም በፊ የሕዝብ ነፃነት፣ የላቀ ጃብራኪና የሕዝቦች ዕቅድነት የሚገነባበት ሕጋዊ መሠረት ይጥላል። በሌላም የቦሻሌት መንግሥት ሕገ መንግሥት ከቡርዲው በይዘትም ሆነ በቀረጽ ብዙ ይለያል። አለፍ አለፍ /ለምሳሌ በምሥራቅ አውሮፖ ሕዝባዊ ጃብራኪያቸው / በቀደምት ከቡርዲው ሕገ መንግሥት አንዳንድ ሕጋዊ ቀረጾች ቢወረሱም በይዘታቸውና በመደብ ጠባያቸው በጣም የተለዩ ናቸው።

ቡርዲው ከፊውዳሉ ጋር ባደረገው ተገባ የፊውዳሉን ሥልጣንና ፍጹሙነት ለመገርባባትና ሕዝቡን በማሰባሰብና ለመምራት እንዲያመችው፡

“እርሳት፣ እኩልነት፣ ወንድማማቾች” የሚለውን ጥሪውን በሐገ መንግሥቱም ማሰገባት ነበረበት ፡፡ በሐዘኑም የቡርዲው ሐገ መንግሥቱ በጣም ባሳፈ መብቶች የተሞሉ ናቸው ፡፡ ሆኖም እነዚህን መብቶች ማስፈጸሚያ ዋስትናዎች ስለሌሉበት፣ በተጨማሪም መብቶች ለቡርዲውና ለአጫፋሪዎች ብቻ ነበሩ ፡፡ በተጨማሪም የመብቶች አጠቃቀም ብዙ ጠጋዊ ገደቦች ስለሚደረግባቸው የቡርዲው ሐገ መንግሥት እውነተኛ ተሰዕኮ ለቡርዲው አምባገነንነት ጠጋዊ ሽፋን መስጠትና፣ **ቡርዲው** እንደሌለው “ጠጋዊ” በሆነ መንገድ እንዲቀበል ማዘጋጀት ነበር / ነው / ፡፡

በሐዘኑ የቡርዲው ሐገጋት መንግሥት ያለውን ሁኔታ ዘላቂ አድርገው የሚያቀርቡ ፣ የቡርዲውን የመደብ ፍላጎት በማንጸባረቅ የገባ ባለቤትነትን የማይደፈር፣ ነፃ ብዙበዚያ የተፈጥሮ ጠገ በማሰመሰል ለምርጫና ለሌሎችም መብቶች የባለቤትነትና ሌሎች ገደቦች በማድረግ ሥርዓቱን ማቀያ መሣሪያ ናቸው ፡፡

በአንጻሩ በሻሌባት ሐገጋት መንግሥት የሐዘኑ ማስተማሪያና ነብረተኝነትን የበለጠ ለመለወጥ በአጭሩ በሻሌባትም ለመገንባት ለሚደረገው ተገባ መሣሪያ ናቸው ፡፡ ሌሊን እንዳለው የሻሌባት ሐገ መንግሥት “ወዘደሩ በውስጥም ሆነ በውጭ በዘባዞች ለመቋቋም ያስፈልገውን የተገባና የድርጅት ልምድ የሚያቀፍ ነው” ግን እንደ ቡርዲው ሐገ መንግሥት ያለውን / በታተቦብ / ለመግለጽ አያቋምም ፡፡ አዲሱ ሥርዓት የሚገነባበትን መንገድና ለዚህ የሚያመቻ ሁኔታዎችን የሚፈጥሩ ፕሮግራሞች እንቅጽቶችን ይጨምራል ፡፡ እነዚህ ፕሮግራሞች እንቅጽቶች በሻሌባት ሐገ መንግሥትን ዓይነተኛ የሚያደርጉት ብቻ ባይሆኑ በነብረተኝነት ውስጥ በፍተኛ ሚና ይጫወታሉ ፡፡

የሻሌባት ሐገ መንግሥት ሐዘኑን በሻሌባትም መንፈስ ማስተማሪያ ነው አብዛኛዎቹ ሻሌባት ሐገ መንግሥቶች የሰፊውን ሐዘኑ የተገባ ታሪክ፣ ጥረትን መስዋዕትነትንና ውጤቱን፣ የወዘደሩን ሚና፣ የተገባ ይዘትና የተገባ ሥልት የሚገልጹ መግቢያዎች አሏቸው ፡፡ በዚህ በአጠቃላይ ይዘቱ በሐገ መንግሥት ማርቀቅና ማጽደቅ ሂደት ሐዘኑ በላቦራሊት ላይ ይቀርባል፣ በላቦራሊት ዓላማ፣ ወዘተ... በፊና ጥላቀ

ተምህርት እንዲገባ የሚያስችል ጥረት ይከፈላል። ሐገ መንግሥት በተገባር በሚተረጎምበት ጊዜ፣ በሐገ ዊ ቀርጾና በይዘት፣ በይዘትና፣ በተገባር፣ በማህበራዊ ዕድገትና ለውጥ፣ በሐገ መንግሥት እንቅጽ መካከል ያለውን እንድነትና መደጋገፍ፣ መለያየትና ውጥረት በመተንተን የገንዘብና የተገተኛን ደረጃ ከፍ በማድረግ የሰሻሊነት ሐገ መንግሥት ሐያው የተገለጠ መሃል ያመሰኝ ደረጃ ማግኘት።

ሰሻሊነት ሐገጋት መንግሥት/አንደኩርዟው ሐገ መንግሥት/በሐ መንግሥት አደረጓዊነት፣ ሥልጣንና ተገባር፣ በለገለበባቸው መብትና ገዳታ ውዘት... በሐ ሐገ ዊ መለኪያዎች /ኖርም/ ይይዛሉ። እነዚህ መለኪያዎች መሠረታዊና ሌሎች ሐገቶች ምንጭ የሚሆኑት ናቸው። በሐይ አንደኩርዟው ሐገ መንግሥት በእነዚህ መለኪያዎች አኩሪ እብይ የሆኑ ሐገ ዊ አሰጣጥነት ሊኖራቸው የሚችሉ የወደፊት ያለው የሚጠቀሙ ቀርጾ የሚጠቀሙ እንቅጽ ይይዛሉ። ሌላው ሐገ መንግሥት ሐገ መንግሥቶችን ያይነት የሚያደርገው በይዘታውና በአውነታው መካከል ያለው መጣጣም /መብተካከል/ ነው። አንደኩርዟው ሐገ መንግሥት እብዛኛው በተገባር ሊተረጎሙ የሚችሉ እንቅጽ የሌላትም፣ መብቶች ሊገለጹ ለማሰራጀት የሚያስችሉትን ሁኔታዎች በማሰጠት የበተና ጋር ነው።

የሰሻሊነት ሐገጋት መንግሥት የፍ የፍ አንድነት /መሰረታዊ ነጥቦች

በሐይ አንደኩርዟው ከሐገ መንግሥት ጋር ሲነጻጸር የሰሻሊነት ሐገ መንግሥት ገለጻና መሠረታዊ የሆኑ መለያ ነጥቦች አሉት። የዚህም ለዩነት መሠረት የመደብ ይዘት ነው። የሰሻሊነት ሐገ መንግሥት የወደፊት ሐገ መንግሥት በመሆኑ መነሻ የሚሆነው መሠረታዊ መርሆች አሉት። እነሆም በሰሻሊነት ምክርቤት ላይ በመመሥረት :-

ሰሻሊነት ምክርቤት የማንኛውም ሰሻሊነት ሐገ መንግሥት መመሥረት ጽንሰ ሃሳብ ነው። የሐገ መንግሥት መርሆች በሙሉ፣ እያንዳንዳቸው እንቅጽ በዚህ ላይ በመመስረት የሚነሱ፣ የሚቀጥሉ በመሆናቸው፣ በሐገ መንግሥት በሚናገር ጽሑፍ ውስጥ ጽንሰ ሃሳቡን ለመተንተን አስቸኳይነት፣ በሐ ዚህ በለገለጠበት ሐገ መንግሥት ውዘት... በተጻፉት ውስጥ ዘርዘሩን መሰብ ማጥናት ጥሩ ነው።

- የቦሽሌባት ለገሮች ሐገጋት መንገዶች ዓለም ለቀፋ ዊነትን የሚያገለግሉ ቀናቶች :: ከወዛደፋ ርዕዮተዓለም በመፍለቅ መነሻው በሁሉም ለገር ዜጎች መግባብ / ዘር፣ በጢረባብ፣ ወዘተ... ሳይሉ/

አኩላነትን ማሰፈን ነው። በሌሊት ማንኛውንም የዘርና የብሔረሰብ ልዩነት ይቃወማሉ። ለሁሉም ዜጎች የዘርና የብሔረሰብ አኩላነት ያረጋገጣሉ። በጠቅላይነት በሆኑት አገሮች ብሔራዊ በሰላዊ አባታዳ ደር በመፍጠር፣ የሁሉም ብሔረሰቦች ተወላጆች የአኩላነት መብት ማረጋገጫ ሁኔታዎች እንደሚሟሉ ያደርጋሉ። በተጨማሪም ሁሉም ጤን መንግሥቶች በዓለም ውዛደሮችና በዓለም ሠርተ አደሮች መካከል ያለውን አንድነት /ቦሊዳሪቲ/ ይገልጻሉ።

ሁሉም የቦሻሊክት ሕገጋት መንግሥት ጾታ፣ ሃብት፣ ይዘታ፣ ተቃራኒና መኖሪያ ቦታ ልዩነት ሳይደረግ ሁሉም ዜጎች አኩላ መሆናቸውን ያረጋገጣሉ። በአጭሩ "የቦታ ቦታ / ቦታተክ / የሚወሰነው ሃብት ሳይሆን የብድረው ችሎታና ሥራ ነው።" ሕገ መንግሥቶች ይህ ደግሞ የቦሻሊክት ሕገ መንግሥት አንድ ዓይነትና ቦሪካ ነው አኩላነትን በማወቁ አያቋም። እነዚህን መብቶች በማሰፋፈል የሚያስፈልጉት ሁኔታዎች መኖራቸውን ያረጋገጣሉ፤ በተገባሪ ለመተርጎማቸውም ዋስትና ይሰጣሉ።

ሁሉም ቦሻሊክት ሕገጋት መንግሥት የሰላም ሕገ መንግሥቶች ናቸው ሕገ መንግሥቶች በውስጥም ሆነ በውጭ ሰላም የሚቆጣጠሩትን ሁኔታዎች በማመቻቸት አንጻር የተቀረጹ ናቸው ለሰላም የሚጥሩ ኃይሎች የሚጠናከሩበትን፣ ለሰላም የሚያቋቁሙ ሁኔታ በግለሰቦችና በማኅበረሰቦች መካከል የሚቆጣጠሩትን ሁኔታ ይደግፋሉ።

ል ዩ ነ ቶ ፑ

ቦሻሊክት ሕገ መንግሥት ብዙ የሚመሰግንበት ነገሮች በኖሩም የሚሰሩበት ነገሮችም አሉ። የእነዚህ ልዩነቶች ምንጮች የየአንዱን አገር ታሪካዊ ዕድገት፣ ብሔራዊ ተወላጆችና በቦሻሊክት ገንባታ የደረሰበት ደረጃ ሆነው እናገኛቸዋለን። በእነዚህ ምክንያቶች በአገር ውድ አገር በይዘትም ሆነ በቀርጽ በሕገ መንግሥቶች መካከል ልዩነት ሊታይ ይችላል። በዚህም የተነሳ በመገቢያ መኖር አለመኖር፣ በሚያቀርቡት/ በሚያነሱትና በማያነሱት / ዘርዘሮች ብዛት፣ በቃላት አመራረጥ፣ ወዘተ ... ልዩነት አለ።

የየአገሩ ታሪካዊ ዕድገት ለመንግሥት አባላት አወቃቀረና አባያ
 የም፡ ለብሔራዊ ክልላዊ አደረጃጀት ፡ ለዚህች መዘተና ገዳታ ይዘትና
 አገላለጽ፡ ወዘተ... ልዩ ቀርጾች ሊጠቡ ይችላሉ ። ለምሳሌ
 ፌዴራል ወይም ለሃሳዊ መንግሥት መኖር ብዙ አንቀጾች ላይ ልዩነት
 ሊያሳይ ይችላል ። የመንግሥት ሥልጣን በፋተኛው አባል በሁሉም
 ጥራት በሥነም የሚመረጥበት ሁኔታ ፡ የአወጣጡ ዓይነትና መጠን ፡
 ስያሜው ከአገር ወደአገር ይለያያል ። ለምሳሌ በሶቭየት ኅብረት
 ላዕላይ ሶቪየት ሲባል፡ በወንጌልያ ተለቀ ብሔራዊ ከሁሉ ይባላል ።
 ሕዝባዊ ሕዝብ ሆኑት አገሮች ከታሪክ የወረሱት አንዳንድ
 ቀርጾች በአዲስ ጠገ መንግሥታቸው ውስጥ አንደሚያንጸባርቁ አይተናል።
 ብሔራዊ ተወራትም አንዲት ልዩነቶች ሊያስከትሉ ይችላሉ ። ይህ ከላይ
 በጠቀስናቸው ሊታሉ ቢችሉም ፡ ይበልጡን ገልጽ ሆኖ የሚቀርበው አገር
 አባያም በሰንደቅ ዓላማ ፡ በአርማ አመራረጥ በመንግሥት አባላቸው
 አሠራር ፡ ወዘተ... ሊሆን ይችላል ።

የተለያዩ የሶቪየት አገሮች በሶቪየት ገንባታው የተለያዩ
 ደረጃናቸው ። ይህም በጠገ መንግሥታቸው ውስጥ ይንጸባረቃል ። በተ
 ለይም ይህ ልዩነት ቀላጭ ብሎ የሚታየው የሶቪየትምን ገንባታ ገና
 በጀመሩትና የዳበረ ሶቪየት ኅብረተሰብ ለመገንባት በጀመሩት መካከል
 ነው ። የመጀመሪያዎቹ የተሰበሰቡ ሊኮሎሊና በዘባዞች መደቦች ለማጥፋት
 የሚደረግ ጥረትን የመሰበሰቡ የመሸጋገሪያ ጊዜ ሁኔታ ሲያንጸባርቁ
 ሌሎች ገን የዳበረ ሶቪየት ኅብረተሰብ ለመገንባትና ቀስ በቀስ ወደ
 በሙዚም ለመሸጋገር የሚያስፈልጉት ሁኔታዎች ማመቻቸትን ያንጸባርቃሉ ።

3. በሰባላት አቀጣጣ የሚያመረ / ወደሰባላትም የሚያመረ /
አገሮች ሐገጋት መንግሥት

በጤራ ዊ ሕዝብ ሕይወት መንግሥታት በታሪካቸው ፣ በውጤታቸው ባለው የመደብ አሰላለፍና የኃይል ሚዛን፣ በጤራ ዊ ሕዝብ ሕይወት አብዮታቸው በደረሰበት ደረጃ በብዙ አንደሚለያዩ አኖውቃለን ። ሐገ መንግሥት ታቸው ይህንኑ ልዩነቶች ያመለክታሉ ። በሌላ በሐላጊ መንግሥቶች የሚሰጥ ማንኛውም ማጠቃለያ በአንድ ወይም በሌላ አገር በሚጠቀስ አንዳንድ መሠረታዊ የሆኑ ልዩነት በአጠቃላይነት ላይ ጥያቄ ሊነሳ ይቻላል ። ሆኖም በዋና ዋና ነጥቦች ላይ አጠቃላይ አዘማኒያን ማሳየት ይቻላል ። ይህም ፣ ነጥቦች ቀናና ዊ ሆነው አስባላቸውበት ደረሰ፣ ለትንተና ለተገባረም በፍተኛ አስተዋጽኦ ሊያደርግ ይቻላል ። አንዳንድም በነዚህ አገሮች ውስጥ ባለው ጠንካራ የመደብ ተገናኝ ተራ ማድኃኔ ሕይወት ለውጥና ዕድገትን ለማምጣት በሚያደርጉት የማያሰሰበ ጥረት ሁኔታዎች በተፋጠነ አኳኑ የመለዋወጥ ጠባይ አላቸው ። በዚህ ሂደት ውስጥ የመደባቸው አሰላለፍና የኃይል ሚዛን በሌላው ውስጥ ሐገ መንግሥቱ ይህንን ውጤት አውነታ ለማንጸባረቅ በየጊዜው መሸሸል ሲሆን መለወጥ ይደርስበታል ። ተራማድ ሕይወት የገንባታ ጥረታቸውን በተረጋጋ ሁኔታ ለመገፋት ሐገ መንግሥት በተቻለ መጠን የጠና/በጠላ/ አንዳንድ ይጥራሉ ። ሆኖም የብ.ዲ. መንግሥት ሐገ መንግሥት ጽናት ሠርተው አደሩ በተገሉ ያገኛቸውን ጥቅሞች ማጠናከሪያ አንዲ አንደብር ይዞ ባለሀብት አርጋ በማለት የቡርዲኒን የበላይ ገዢነት ለሰማናጋት የሚደረገውን ጥረት ዓይነት በላላሆነ የተራማድ ሕይወት ሚና እነዚህን ለውጦች ማምጣት ፣ መጠበቅና ተከክለኛ ፈር ማስያዝ ይሆናል ።

በተጨማሪ ፣ በተለይም በጤራ ዊ ሕዝብ ሕይወት አብዮት መጀመሪያ ላይ ማለት የቀደሞው አድጋሪ ሐገ መንግሥት ተሸሮ ለሕግ ሐገ መንግሥት በተጠናቀቀ መልኩ ባላተከሰተበት የመሸጋገሪያ ወቅት፣ የአብዮታዊ ሕዝብ ሕይወት ፖርቲያዎች ወይም የተራማዶች መስተዳድሮች መመሪያ በነደቸና ድንጋጌያዊ በፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ሚና ሊጫወቱ ይቻላሉ ። እነዚህን መሰሉ በነደቸ ሐገ መንግሥቱ በታወጀ በኋላ በፍተኛ ሚና ሊኖራቸው ይቻላል ። በሌላውም የነዚህን አገሮች ሐገ መንግሥት በሚገባ ለመረዳትና ተገባራዊ የሚሆንበትን ሁኔታዎች በሚገባ ለማጤን በነዚህ በነደቸ

ጋር ተገናክቦ መታየት ይኖርበታል። በዚህ ጽሁፍ ተጓተናም ውስጥ ለበዙ ሀገሮች እነዚህ ሰነዶች በሐገ መንግሥት ጋር በማጣመር በሐገ መንግሥት ውስጥ በቀጥታ ባይጠቀሱም - ተዘምደው ታይተዋል።

እንደሚገኝውም ሐገ መንግሥት የብ.ዲ. መንግሥት ሐገ መንግሥት ዓይነትና የሚያደርገው የመደብ ይዘት ነው። ዝርዝሩና ለቀራረቡ ይለይ እንዲሁም ብ.ዲ. ሐገ መንግሥቶች በግልጽና በቀጥታ መንግሥት በሠር ተለደር ኃይሎች መሆኑን ያስቀምጣሉ። በዙፋን ጊዜ እነዚህ ሐገ መንግሥቶች የሚደነገጉት የመንግሥት ኃይል፣ በአድጋሪ መደቦች ማለት በፊውዳሉ ባሳባቸውና በአምፔሪ ያለዘም የተዘወዱ ቡርዶች ስራ ተፈጻሚነት፣ በተፈጻሚና ምክር ቤት ኃይሎች ስራ ባንጃ /በሉበ/ ስራ መገባትን ነው። በአጠቃላይ የብ.ዲ. ሐገ መንግሥት በተፈጻሚነት ተገልጦ የተገኙትን ድሎች የሚያጠናክር፣ ዋና ዋና ማህበራዊና መንግሥታዊ እንቅስቃሴዎች ለበለጠ ድልና ለሠር ተለደሩ ኃይል የበለጠ ጥንባቄ የሚያዘጋጅ ነው። ለብዛኛዎቹ ብ.ዲ. ሐገ መንግሥቶች መንግሥት፣ የሐዘቡ ለብዩታዊ ምክር ቤታዊ የበላይ ገዢነት እንዲመጣ መሆኑን ከመገለጻቸው በፊት ለእንደቡርዶች ሐገ መንግሥት ሐዘብ በማለት ብቻ ባይወሰን ሐዘብ ሲባል የተኛቹን መደቦች እንደሚመረከር እነዚህም ውስጥ የብ.ዲ. ለብዩት እንቅስቃሴ ኃይሎች የተኛቹ መደቦች እንደሆኑ በግልጽ ያስቀምጣሉ። በዚህ አንፃር አንዳንድ ቀደም ያሉት ወደባላባት የሚያመሩ ሀገሮች ሐገ መንግሥቶች ግልጽ ያልሆነ፣ አንዳንድ ለባላባት፣ ለገለልጽቸው ታይተዋል። በአማካኝ ገን በልጣን በተለያዩ አንዳንድ ጊዜ ተጻራሪ ሊሆኑ በሚችሉ፣ መደቦችና ማህበራዊ ጠፋሮች ነበረት መያዙ በግልጽ ይታያል። ሐዘብ ሲባል በአማካኝ ሠር ተለደር ገበሬነት፣ ወዘደሩ፣ የበተላው ገደብ ከበርቱ፣ ምሁሩ መሆኑና በአንዳንድ ሀገር ለተወሰነ ጊዜ ብሔራዊ ቡርዶችን እንደሚመረከር ይታያል።

የብሔራዊ ምክር ቤታዊ ሐገ መንግሥት ይዘት

ብሔራዊ ምክር ቤታዊ ሐገ መንግሥቶች በቡርዶች ሐገ መንግሥት በመለየት የነበረ ተባብሮ ማህበራዊ፣ ፖለቲካዊ መቀረና የፖለቲካ ድርጅቱን በግልጽ ይተነተናሉ። በላይ አንዳየነው የነበረ ተባብሮ የመደብ ይዘትና የተለያዩ መደቦችና ማህበራዊ ጠፋሮች ያላቸውን

ሚና ይለያሉ :: የሠር ተ አደሩን ሕዝብ አብዮታዊ ሕዝብ ሲሆን የበላይ ገዢነት በጥንጥር ቀጥሎ ፀረ ሕዝብና ፀረ ዕድገት ለሆኑትና ለሕግ ሌላ ሕዝብ በቁጥት ኃይላት ላይ ገደብ ያደርጋሉ ፣ አብረው ሲሆን ሠር ተ አደሩ በንጽግ ሊያነሳባቸው የሚችሉበትን ሁኔታ ይፈጥራሉ :: በፊት ሕዝብ በልዩ ልዩ የራሱ ድርጅቶች አማካኝነት በጥንቃቄ ክፍል ውስጥ በፍተኛ ተከትፍና ሚና የሚያግኑበትን ሁኔታዎች ይገልጻሉ :: በዚህ ውስጥ በተለይም የአብዮታዊ ሕዝብ ሕዝብ ሆኖ ሚና በገለጽ ያስቀምጣሉ :: በነበረ ተባብሮ ውስጥ በፊት የላቀ የአመራር ቦታ እንዳለው በአብዛኛው ብ.ዲ. ሕገ መንግሥት ውስጥ ተከራካሪ ተቀባ :: በበተለይም የሕዝብ የአንድነት፣ የተከታታይ ጥረትና በውጭና በውስጥ ለመጠበቅ ለበተከታታይ ኃይል መሆኑን ያሳያል ::

የባለቤትነትን ሁኔታ የሚወጡ ናሪዎች አንዱ የብ.ዲ. ሕገ መንግሥት ሃይማኖት ይዘት ነው :: አብዛኛዎቹ በሥራ ተወካዮች የሕዝብ ባለቤትነትን በተለይም የመንግሥት ባለቤትነትን ለማጠናከር የሚያወቁ አንቀጾች አሏቸው :: በመሠረት የገለጸ ባለቤትነት የሚገኝ ምክር ቤትና ቀበሌ በቀበሌ የመንግሥትና በሕዝብ ባለቤትነት የሚተካበትን ሁኔታዎች ያመለክታል :: የብርሃኑና የፊት ሕዝብ በበረቱዎች የቀድሞ ንብረቶች የብ.ዲ. ኢኮኖሚውን ለማጠናከር ይወሳሉ :: ሕገ መንግሥት ፊት ሕዝብና ሕግ ሌላ ሕዝብ ማንበራዊ ግንኙነቶች የሚጠፋበትን መንገድ ይፈጥራል :: በዚህ ጠፋቸው በነበረበት የመሥራት አካላዊ የሚጠፋበት ተን፣ በጥላን የሚመራ ዕድገት የሚጠፋበት ሁኔታዎች ያመለክታል :: በዚህም ባለቤት ብ.ዲ. ሕገ መንግሥት ልዩ ልዩ ጥንቃቄና መንግሥታዊ መዋቅሮች በኢኮኖሚው ውስጥ ያላቸውን ሚና ይገልጻሉ ::

ሕገ መንግሥታዊ ነጻነቶችና መብቶች በመደባዊ ፖለቲካ ሥልጣን ሲሆን በመሠረት በባለቤትነት የሚመነጩ ናቸው :: በሌላ ሌላው መብቶች የብትና ሌሎች የሚቻሉ ጠባቂዎች አመራርና የሕዝብ / ጥበቃ / ባለቤትነት ብቻ ናቸው :: በላይ በታዩት ምንጮች የብ.ዲ. ሕገ መንግሥት አንዱ በፍተኛ መሬት ለሰፊው ሕዝብ በተቻለ መጠን በፊት ሕዝብ ሕዝብ ማሰራን በመሆኑ ፣ አንደኛው ሕገ መንግሥት ገደቦች ያለበትን መብት ለሕግ ተቀባይ ያገኛል :: ሁሉም ዜጎች አብራሩ ናቸው :: የላቀ የላቀ ፀረ-ሕዝብና ፀረ-ዕድገት በሆኑት ላይ በበተለይ በጥናታዊ ሰዎች ላይ የመብት ገደብ አይደረግም ::

ሆኖም አብዛኛዎቹ ብ.ዲ. አገሮች በደረሰባቸው ደረጃ ለአካሄድ መብቶች
መብቶች በሙሉ ማሰፈጻሚያ ሁኔታዎችን ማሟላት አይችሉም :: በአካሄድ ሕግ
መንግስቶች ውስጥ የሚገለጸው መብት ማሰፈጻሚያ ዋስትናዎች የተሟሉ
አይደሉም :: አዘማኒያው ገን በኢኮኖሚውና በማኅበራዊ ዕድገት ጋር
ይህ ሁኔታ አየተሟላ አንደሚመስል ያመለክታል ::

የመንግሥት አባላትን አወቃቀርና አሠራር በሚመለከት የብ.ዲ.
ሕገጋት መንግሥት በሽሌት አዘማኒያቸውን የሚጠቀሙ ብዙ ገጽታዎች
አሏቸው :: በአብዛኛው የመንግሥት ሥልጣን የበላይ አባሎች የሚያዙት፣
ሕዝባዊ ልምድና በሰፊ ነበት ሁኔታ በተመረጡ የሰፊው ሕዝብ ተወካዮች
ነው :: ቀን ገዢዎችና አድጋሪዎች በገሳ፣ በብሔረሰብ፣ ወዘተ...
አንዳር የበፋፋላህ ገዛው ዓላማቸውን ያስፋፉ በሰነድ፣ በአብዛኛዎቹ
በሽሌት አዘማኒያ በሚገዙ አገሮች ምዕባልናው የጠነከረ አሃዳዊ
ሥርዓት ገና ይታያል :: በጥቂት በህወርታዊ አገሮች ገን የመንግሥት
አወቃቀር በሰነድ ሰነድ ደረጃ ራስ ገዝነትን /ፖለቲካውም ሆነ አበተ
ዓደራዊ/ በሚያራምድ ሁኔታ ነው :: አንዳንድ አብዛኛዎቹ ብ.ዲ.ሕግ
መንግሥቶች ኢኮኖሚያቸውን በአምጌ ያላዘዙ ቁጥጥር ብዙበዛ ነፃ አድ
ርገው ራሳቸው በሆነ መንገድ በአቀድሮ ለማሳደግ የሚያስችል የኢኮኖሚ
መወሰን ያቀርባሉ :: በውጭ ፖለቲካም በኩል ገለልተኝነትን፣ በላምን
አንድ በሌላው ጣለቃ አለመገኘትን፣ በተራማጅ ኃይሎች ጋር የተገለ
አንድነትንና መደገፍን ያራምዳሉ :: በሚሊቲያ ፖለቲካም፣ በላም ወዳድ
ነትን ሆኖም የአገር ድንበርንና ክብር በማያወላውል ማስከበርንና
ለመከላከል ዘገኝ ሆኖ መጠበቅን ያንጸባርዳሉ ::

አንድነታቸውና ልዩነታቸው

በላይ አንደተጠቀሰው ብ.ዲ. ሕገጋት መንግሥት በዓላማና በይዘት
ብዙ ተመሳሳይነት አላቸው :: የተመሳሳይነታቸው መሠረትም ተመሳሳይ
የመደብ ዓላማቸው /ይዘታቸው/ ሲሆን፣ ይህም ፀረ ኢምፔሪያሊስት፣
ፀረ ኃላቂ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት /ፀረ ፊውዳሊዝም/ እና
ለዕድገት፣ ለሰላም፣ ለአኩልነትና በአኩልነት ላይ በመሠረተ ተብብር
ዓላማዎቻቸው ይገለጻል :: ሆኖም በደረሰባቸው የተለያዩ የኢኮኖሚ
ደረጃ የመደቦች ጥንባረ፣ በዘመናዊና በታሪካዊ ሂደት በተደረሰበት
የመደቦች የኃይል ሚዛን፣ የአመራር ጥንባረና በውጤታቸው ባለው

የጠረጣሪ ቀንበር በሰላም ያደረገው ሕገ መንግሥትም በዚህ ሁኔታ ላይ ተቀምጦ ያሳያል። ለንግድና ሌሎች ተቋማት የተሰጠው ሥልጣን ዘርዘር ውስጥ ባይገባ ሌሎችን ለንግድ ተለው መጠየቅ ይቻላል።

ለንድ መሠረታዊ ላይነት የሚታየው የመንግሥትን፣ በሌላም የሕገ መንግሥትን፣ መደባዊ ይዘት በመገለጽ ላይ ነው። የመጀመሪያዎቹ በ.ዲ. ሕገ መንግሥቶች በተለይም በኢንፍሚ ዕድገት በጣም ኃላፊ በነበሩ / ለፋሪካ / ለገሮች፣ በተጨማሪም ሁኔታው በመገደዱም ሆነ ወይም ከጦርነት ተጽዕኖ መሆኑ በመሆኑ ባለመላቀቅ፣ በዚህ ጉዳይ ላይ ሕገ መንግሥታቸው ለጠቃላይና የሚያሻሻል ለንቀጽቶች ይዞ ይታያል። በበዙ ለገሮች ለበ.ዲ.አ. ተገሉ ሂደት ውስጥ በተደረጉት የሕገ መንግሥት መስተካከሎች ወይም መለወጦች የመደቡ ይዘት የበለጠ ቀለፍ ለያለ ሲሄድ ይታያል። / ታክሳር 1965 ሕገ መንግሥት፣ 1967 / የአረብ መገለጫ / ለና ይበልጡን ወንጌያ 1924፣ 1940፣ ለና 1961 / በቫላት ሕገ መንግሥት / የዚህ ዓይነት ለድገት ምሳሌዎች ናቸው። /

ለመራርን በማመልከት ሕገጋት መንግሥት በፖሊቲካ ብዛት፣ ለንድ በዙ ለገሮች ለንድ ፓርቲ ብቻ ከሆነም በፖሊቲካ ውስጣዊ ጥንቅር፣ ፓርቲው በሕገ መንግሥት ውስጥ በሚጠበቀው ቦታ፣ በጠቃላይ በአመራሩ በላይና ይዘት ላይነት ያሳያል። የፓርቲው ጥንባረና ሲሞ በአመራር ሰጪ ለባሎች ውስጥ የሕንጻው ገለበጥ ውሳኔና በአብዛኛው የበ.ዲ. መንግሥት ለገሮች ዕድገት ውስጥ ገለጽ ነው። ይኸውም በሕገ መንግሥታቸው ውስጥ በተለያዩ ሁኔታ ሲንጸባረቅ ይታያል።

ለማጠቃለል የበ.ዲ. መንግሥት ሕገጋት መንግሥት በሀገራቸው ውስጥና በውጭ ባለው የጋራ ሚዛን መሠረት የሚለያዩበት ዋና ዋና ነጥቦች ሲኖሩም መሠረታዊ ለንድነት ለላቸው። በፖለቲካ ለንግድ ዓይነቱና የሚያደርገው ለአብዮታዊ ጭንቀት የበላይ ገዢነት፣ በሌላም ለሠርተ ለደሩ ሕዝብ ጠቃሚ የሆነ ማህበራዊና ኢንፍሚያዊ መዋቅር ለመዘርጋት ሕጋዊ መሠረት መጣላቸው ነው።

4. ሕገ መንግሥት በኢትዮጵያ

ሕገ መንግሥት በ1923 በፊት

ኢትዮጵያ ረዝም የመንግሥት ታሪክ አንዳለት የታወቀ ነው። በልዎድ ይህ ታሪክ የባባና የባሎን አፈ ታሪክ ጋር የተዛመደ ሆኖ እናገኛለን። በዚህም ነገሥታት የበላይነታቸውን የሚያጸድቁት ለገዢዎች ለዓዊት ዘር ንጉሥነትን በአጸደቁለት መሠረት በወረደላቸው ሥልጣን ነበር። ይህ አፈ ታሪክ በተለይም በሰዎች ዊያን ነን ባለን በዩኖኦሎጂካል ጊዜ ተወሰነው ሥልጣን ሲይዙ የበለጠ ገልጾ “በብረት ነገሥት” ጽሑፍ ተጠናቀሮ ለብዙ መቶ ዓመታት የንጉሠ ነገሥት ሕግ ዊነትና የበላይነት ማረጋገጫ ሆኖ ቀይቷል። ለምሳሌ ለቡኅ ማቴያስ በአጼ ዎኒስ ንጉሥ ላይ “ይህ የቀባሁላቸው ንጉሠ ነገሥት ስር ተደክሰው ማለት ነው።... ሃይማኖትም መንግሥትም አንድ አንገዳ ደራሽ አንድ ውኃ ፈሳሽ አይደለም። የአብሮ ሃወአጽብጦ አስብ ይኩኖ አዎላክ አስብ ልብ ነድገገል ሲነገር የመጣ ነው።... “ሲሉ በዚህ ላይ በመመርኮዝ ነው። በቀድሞ ኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ውስጥ መሠረታዊ ጉዳይ፣ ሕገ በጠቀላላው በአገዛዝነት የሚመጣ፣ ለሁሉም ምላክና የቁመ መሆኑና፣ የመንግሥት ሥልጣንም በዚህ በሚመነጭና አገዛዝነት በመረጠው በቡል የሚገለጽ መሆኑን ነው። ኢትዮጵያውያን የሕገመንግሥት አብራሪ የነበሩት በፎርገድ ተክለ ሃዋሪያት “ፈጣን መኖሩና የበላይ ገዢነትን የሚያሳምንን ዓለምን በሙሉ በማይፈርሱና በጽኑ ሕገ ለዘላለም ወሰኖ መፍጠሩ ነው። አንዳንድም ባለሥልጣን ማንኛውም ሥልጣን “ሕገ ለሰው ልጅ አካል ነገር አይደለም፣ ዓለም ሲፈጠር አብሮ የተመሠረተ ነው”። ሲሉ ይህንኑ ማንጸባረቃቸው ነው።

በማንኛውም ቀድሞ ባረጋገጠ / በተለይ ፊውዳል / ሕገ መንግሥት ውስጥ ሃይማኖት ከፍተኛ ሚና አንደሚጫወት የታወቀ ነው። በኢትዮጵያ ውስጥ በተለይም በመካከለኛው ዘመን፣ ይህ በጣም ገልጾ ይታይ ነበር። የኦርቶዶክስ ሃይማኖት በሕገ መንግሥታዊ መሠረት ነፃ ቤተ ክርስቲያንም በመንግሥት ሥልጣን አጽዳዊነትና ጽናት መስጠቷ የማይኖወጽ ቦታ ነበራቸው። ይህ በተለይ ገለጽ ሆኖ የሚታየው በቀውስ ጊዜያዊ ውስጥ ነው። ለምሳሌ የሰላዎናውያን ሥርወ መንግሥት በመመለስ ቤተክርስቲያን የተጣወተቸው ከፍተኛ ሚናና በዚህም ባረጋገጠው ሥርዓት መሠረታዊ

ከሆነው የምርት መገልገያ መረት ያገኘው ከፍተኛ ድርሻ የሚታወቅ
ነው። እንዲሁም ንጉሠ ነገሥት “አር ተደባባይ” ባለመሆኑ
/ወይም በመጠርጠሩ/ ከሥልጣን የወረደበትን ሁኔታ ለማስታወቅ የዘድ
ንገልፍ ሱባን ዩኒቨርሲቲ በ17ኛው መቶ ዓመት የባለው በ18ኛው የሰድስት
ሱባን በ20ኛው መቶ ዓመት ታሪክ ማስታወቅ ይበቃል። በሌላ በኩል
የሰለጠነ ዘር መባል ለመንገሥት ጽናት የነበረውን ሚና ከዚያ ይ
ነገሥታት ታሪክ፣ በዘመነ መሳፍንት ከነበረው አቲካራና ከአጼ ቴዎ
ድሮስ ታሪክ መገመት ይቻላል።

በተረፈ ገን የንጉሡ ሥልጣን በንድፈ ሃሳብ ደረጃ ገደብ አልነበረውም። የቤተክርስቲያኑ የበላይ አለቃ ነው። መረት በመላው
የአርቡ ፍተ፣ ለወደደው ላቀረበውና ታላቅነትን ላረጋገጠ ይሰጣል።
ከመላው፣ ከላመነበት ይወሰናል። ይሸማል፣ ይሸራል፣ የአገሪቱ
የመደረሻ ዓፍ፣ የጠሩ የበላይ አዛዥ ነው። ሆኖም በየጊዜው የሥል
ጣን ተቀናቃኝ አላጣም። እንደሚታወቀው የፊውዳሉ ኢትዮጵያ “ታሪክ”
በአመዛኙ የመሳፍንት የበላይ ሥልጣን ይገባናልና አንዱ የሌላውን
ለማስገበር ያደረገው የጦርነት ገደብ ነው። በፊውዳሉ ሥርዓት መሠረት
ጠባይ በመመገብ፣ ሁሉም በአካባቢው ከሰለጠነ ዘር በመምዘዝና
ይበልጡም በአካባቢው ኃይል በመመካከላቸው ይገባናል ጥያቄውን አንስተው
ይህን የሚያጸድቁለት አቡን ከአካባቢው ወይም ከአሌክሳንደርያ
“በመገዛት” የሚያቋርጥ ሸሚያ ያካሄድ ነበር። በዚህ ሂደት ውስጥ
በልዩ ልዩ ምክንያቶች ጠንካራ ንጉሶች በወጡበት ጊዜ /አምደጽዮን፣
ዘረያዊ፣ ወዘተ.../ ጠንካራና ምዕከል መንገሥት ተቋቋሟል።
በሌላ ወቅት በተለይም በዘመነ መሳፍንት፣ የየአካባቢው መሳፍንት
ኃይል ጠንክሮ ምክርሰናው ፍጹም ወደ መጥፋት የደረሰበት ሁኔታዎች
ታይተዋል።

ከዚህም በፊውዳሉ ሥርዓት ማሳረጊያ ምዕተ ዓመቶች በቴዎድሮስ
ተጸንቦ በኃይለሥላሴ ከፍተኛ መልኩን የያዘው ፊውዳላዊ ፍጹምነት
ታይቷል። ሐገ መንገሥቱም መሠረታዊ ባህሪውን ባይለውጥ ከልተጻፈ
ወደ ተጻፈነት በመለወጥ በ1923 በጽሁፍ ወጥቷል።

የ1923 እና 1948 ሐገ መንግሥቶች

1923 ሐገ መንግሥት ራሱ ሐገ መንግሥቱ ማብራሪያ “ዘርዘር” ሐገ “አብሮ ተዘጋጅቷል” :: ዘርዘሩም ሐገ መንግሥቱን የፈረመት ንጉሱ መሳፍንት፣ ባህና ቱና ሽማግሌን ባዘዘው ቀን ልክ እንደ ሐገ መንግሥቱ ፈረመው የተቀበሉት በለሆነ ከፍ ቱና ሥልጣን ያለው በነድ በመሆኑ ለተንተናው አብሮ መታየት ያለበት ነው ::

የ1923 ሐገ መንግሥት በገለጽና በጽሁፍ ያባቃመው የቀየውን ፊውዳላዊ ንጉሱን ሲሆን፣ ለፊውዳላዊ ፍጹምነት መጠናከር መንገድ ጠርቷል :: የተረቀቀበት ዘመን፣ የረቂቅ ሐሳቦች የተገኙበትና የተጠኑ በት ለባባሊያቸው ሲታዩ የሚያስገርመው በነፋ ምን ያህል ዘመናዊ /ኤርዲዋ/ ለስተባባሪያቸው የሚያስተጋባ መሆኑና በብዙ ቦታ ኃላቂ ሊሆኑ የሚችሉ ፊውዳላዊ ለስተባባሪያቸው ቀላጭ አድርጎ ማባቃመቱ ነው :: በለዚህም ንጉሠ ነገሥት ሰፊ ሥልጣን ቢሰጠውም “ጽንተው የቅዱስ ሐገቸ ሳያፋልብ / አንቀጽ 10 / ማለትም ፊውዳል ሐገቸን ሳያፋልብ ነው :: በድሮንድ ተከለሃዋርያትም አንዳሉት “አንደዚህም ማለት በዚህ ጊዜ ንጉሠ ነገሥት መሳፍንቶችንና ባላባቶችን መኳንንቶችንም ለሐዘቡ ወገዚት አድርገውለት ወደ መሸሸል ለመሄት ነው :: “በአጭሩ የፊውዳሉ ሥልጣን በጽሁፍ ታወቀለት፣ ንጉሠ ነገሥት የዚህ የበላይ ለስተባባሪ አንዲሁንና በሐይወት ባለ ወይም ሲሞት በደገባኛል የሚደረገው ሽብር የሚቀነሰበት መንገድ ተደነገገ ::

በንጉሠ ነገሥት ለሐገ መወሰኛ የሚሰጡት /ተገቢያቸ/ /አንቀጽ 31/ “መሳፍንትና... መንግሥታቸውን በኃላፊነት ቦታ ለብዙ ዘመን ያገለገሉ “ማለት ዘር ዘር መሳፍንቱ አንዳንድ አቀንቃኛቸው ብቻ ሲሆኑ “የመንግሥት ሐገ መወሰኛ ለማሳሰቢያቸው ከሐገ መምሪያ ለማሳሰቢያቸው ይልቅ ያሳቸው አንዲደመጥና አንዲከበር በሐገ ተወሰኗል “/ማብራሪያ አንቀጽ 59/ :: ሰፊው ሐዘብ በሐገ መምሪያ ምርጫም ውስጥ ሲሆን ምንም ዓይነት ተከትፍ አንደግደናረው ሐገ መንግሥት በገለጽ ለባቀሙ ጠታል :: የመምሪያ ተራሮች በመኳንንቶችና ሽቦች ብቻ መመረጣቸው/ /አንቀጽ 12/ ሳያበቃ የማብራሪያው አንቀጽ 49 በገለጽና በማንኛ ለባቸው አንዳባቃመው “የሐገ መሪ ለመሆን የሚመረጡ ቦታቸው በመታ መናቸውና ከሐውቀታቸው ጋር ለንጉሠ ነገሥቱ ለሐዘቡ መተማመን

የሚገባ ርብት ያለው ናቸው ለንጌ በገንዘብ ብቻ የከበሩ ተራ
በዎች... ለንጌው መረጃ በጥንቃቄ ተወስኗል :: "ባንክ ለመክር ቤት
መረጃ የተሰጠ ለንጌው ለመረጃ ብቻ ማለት የሚመረጠው የንግድ
ክርክር ለንጌው አይቻልም ነበር :: ለመተማመን የሚገባ ባለርብት
መሆን ዓይነተኛው መለኪያ ነበርና :: ይህ ሁኔታ ለንጌው ለመረጃ የመ
ደብ ተቀናቃኙ ለንጌው ለመረጃ "የንጉሠ ነገሥትና የነገሥታት ቤት
ዘመዶች የመሳሪያ ተቸና ለገረ ገዢዎች... ሌላውም የኢትዮጵያ ተወላጅ
/ከነሱ የተረፈ ባለ/... ለርብት ለንጌው ነቀፍ በጥንቃቄ ተወስኗል ::
/ጥበቃ ለንጌው 74 እና 75/ :: በገለጽ 1923 ሐገ መንግሥት
ከቴዎድሮስ ጀምሮ መጠናከር የሚመረጠው ፊውዳራል ፍጹሙነትን የጸሁፍ
ሕጋዊ መልክ የመሰጠት ስርዓት ለንጌው ነበር ይታያል :: በ1948 የተ
ሸሸለው ሐገ መንግሥት ?

1948 ተሸሸሉ የወጣውን ሐገ መንግሥት ለምን ለንጌው ለገባ ብ
ዙና የተለያዩ ጠባቦች ተገንዝተዋል :: የጣልያን ወረራ፣ የሁለተኛው
ዓለም ጦርነትና በዚህም ያካተተ ከውጭ በተለይ ከአንገሊዝ ጋር
የነበሩት ገንዘብ ያበከተሟት ለኢትዮጵያ ሁኔታዎችና የጠየቀው ለውጦች
ከተራ ከኢትዮጵያ ለንጌውና መቀላቀልና በፊደላት ሁለት ሐገ መን
ግሥት መካከል የነበረው የፈጠመ ልዩነት፣ ያለባቸውን የበለጠ ለማ
ጠናከር የነበረው ፍላጎት፣ ለውስጥ በማደግ ላይ የነበሩት ለንጌው
ጋደላትና የነሱን ገፊት ለማስተንፈስ መውጣት የነበረባቸው ስርዓቶች
ወዘተ... በሚጠቀሱት ናቸው ::

ይህ ሆኖ ይህ የ1948 ተሸሸሉ ሐገ መንግሥት በቀርቶ ለንጌው መሠረታዊ
በሆነ ይዘት ከ1923 ተሸሸሉ ለምክር ቤት አይለይም :: የመጋቢት ለባህር
በጥንቃቄ ለንጌው በማድረግ፣ የዜጎችን መዘነትና ገደብ የሚገልጽ
ለንጌው በመወሰን ወዘተ... በርካታ መዘነት ተገቢ የሰጠ ሲመስል
ምን፣ ለመረጃ የተዘጋጀ ገደብ በማድረግ፣ መዘነትን ሁሉ ውስጥ በብብ
ባለ ሕጋዊ ገደቦች በማሰር ወዘተ... መልስ ይወስዳቸዋል :: ለንጉሠ
ነገሥት ገን "በሐምሌና በዚህ ሐገ መንግሥት መሠረት "ገደብ ለሌላ
ሥልጣን በመሰጠት በጥንቃቄ ማውጣት፣ ማሰራጀት፣ በዓንቀጥና በጠር የመ
ወረባውን ሥልጣን ይሰጣል :: ጌታም፣ በተለይም ከ1953 መረጃ ቀለ
መንግሥት መሠረት በጌታ የተደረጉት ማሸሸሉ ያንም በቀርቶ የሥልጣን

ጣብፋፈል / ለምሳሌ ጠቀሳይ ሚኒስትሩ የአብዛኛው የባለዓይነት መብት /
በመብቱም በመሠረት የፊውዳል ፍጹሙነትና አብሮ የሚሄደው የሙሉ
ንብረት የመከላከል በገቢው አካላት ጣቢያን አንዳልገታው የየባለዓይነት
አንቀጥታዊ በገሃድ አውጥቶታል ::

አብዮት ሐገ መንግሥት

የየባለዓይነት አብዮት ሲፈነዳ የነበረው ሐገ መንግሥት ከላይ አንድ
ታየው ነበር :: አብዮት ይህንን ይዞ ጠዘባዊ የሆነ ለውጥ ሊያራምድ
አንደኛውን ገለጽ ነበር :: በሌላም አብዮት የመንግሥት ሥልጣን፣
በሌላም በተዘዋዋሪ የዚህ መገለጫ የሆነውን ሐገ መንግሥት፣ ጥያቄ
ውስጥ በማሰጠት ነበር የተንቀሳቀሰው :: አንቀጥታዊው እየበረረ ሲ
ሄድ ጥያቄውን ወደ መስተዳድር ጥያቄ ለመለወጥና ሥር አንዳይበድ በ
ጣብ የአብዮት ባህሪ ወረደ በንጉሡ ፈቃድ አንዳልገታው ጠቀሳይ ሚኒ
ስትር ሲሆንም “ጉልታ ሲለወጥ ወጥ አያጣፍጥም” በማለት አንቀጥታ
ሲው ከዓለማዊ አንዳለቀቀ ሲታይ ፣ ሌላ መፍትሔ ተፈለገ :: ይኸውም
በንጉሡ ስር ቀ አባሊነትና ፈቃድ በአንዳልገታው አስተባባሪ ነት፡፡ በከ
ፍተኛ ሆይ ሆይታ፣ በአብዮቱም አካል ሐገ መንግሥት የሚያረቅ ከፍተኛ
ሐገ መንግሥታዊ ግንዛቤ መደብር ነበር ::

ይህ ግንዛቤ ከመሰፍንቱ፣ ከመከላከል ተቀዋሚ ሆኖ፣ ከምሥራቅ
ራስ / የህብረትነት ጥያቄ/ከጣቢያዊ “ተወካይ” ወዘተ... የተሰየ
መብትና ማህበራዊ እርቀና በላም ሲቸል ለውርደት፣ ለሌላም ይህ
ደገፍ የኖው ተሰባስቦ ባይሆን አይቀርም አንዳልገታው በቀጥታ ወተውተ
ያሳገኘውን፣ አብዮቱን የሚፈናቀቅ ተዘዋዋሪ መንገድ ለማሰጠት
የታቀደ ነበር :: ግንዛቤ ረቂቅን አጣጥሎ በጣም ወር መደረግ ሲያቀ
ርብም፣ በወቅቱ አብዮት ሌላ ደረጃ ላይ ደርሶ በሌላ ነበር ይፋ ወጥቶ
የታቀደለትን አብዮቱን የመገደብ ሚና ለጣወቀ አልቻለም :: በዚህ ወቅት
በአብዮት ሂደት ውስጥ የተወለደው ወታደራዊ ደርግ ከመነሻው በአብዮቱም
ሐገ መንግሥታዊ ለውጥ አንዲያደራግ ከመገፋፋቱም በላይ የአንቀጥታዊው
ሂደት ሥር ሲሰድ በመብረረው 2 ነጥብ 1967 የንጉሡን ከሥልጣን ወ
መደረግ፣ የፖርላማን መዘጋትና የሐገ መንግሥቱን መታገድ አወጀ ::

አንድ የሐገ ምስረ አንዳሉት የኢትዮጵያ “የሐገ አብዮት”
ነው :: ይህም ለውጡን ለማምጣት በተቻለ መጠን በሐገ በመጠቀም 11 ታ

ባይሆን የለውጡን ሂደትና ዕድገት የሚያመቻቹ አያሌ ሐገቸን በመደን ገጥሞ ነው። ሐገ መንግሥትን በሚመለከተው አያሌ ጊዜያዊ ሐገ መን ግሥታዊ ደንቦችና ዘላቂ የሆኑ ሐገ መንግሥታዊ ደንቦች አውጥቷል። አንዳንድ ሐገ መንግሥትን በሚመለከተ ያንኑ ያህል ወሳኝነት ያላቸው መሠረታዊ መመሪያዎች ወጥተዋል። ሁሉንም በዘርዘር ለመመርመር ባይቻል ከር ዋና ዋናዎቹ በሚካተቱት አንደኛዎቹ ስለሆኑ።

መንገድ ከፋችና አብዮታዊ ጊዜያዊ ሐገ መንግሥታዊ ደንብ "ጊዜ ያዊ ወታደራዊ መንግሥት የተቋቋመበት አዋጅ ቁጥር 1/1967" የጊዜው ከወጡት ማሻሻያዎች፣ በተለይ "የጊዜያዊ ወታደራዊ ደርግንና የሚከተሉትን ምክር ቤት ሥልጣንና ኃላፊነት አንደገና ለመወሰን የወጣ አዋጅ ቁጥር 110/1969" ነው። ይህ አዋጅ የአብዮቱን አጠያላይ አዘማጫ በመጠቀም "ከሁሉን በፊት የነበረው የሐሰትና አገዛዝ ሥርዓት ባባከተላቸው ጉድለቶች ምክንያት አገሪቱን በአካላዊ ማኅበራዊና በፖለቲካ አዘቅተው በሰጡበት ስልጣን አንደዚሁም አሁን ባለንበት የመሸጋገሪያ ወቅት ልዩ ልዩ የፀጥታ ችግሮች በመፈጠራቸው ይህንን አባወገደ ሊተየቅ ወደፊት አንድተራመድ ለማድረግ የሚችል ለጠዋት ጥቅም ታጥቶ የሚሰለፍ ጊዜያዊ ጠንባራ የአብዮትና ሥርዓት መፍጠር በሰበሰበላችሁ... " የ1948 ት ሐገ መንግሥት መታገቱን የተቋቋሙት ዋና ዋና ተቋማት ንጉሡና ፖርላማ መፍረሳቸውን ይገልጻል። በዚህ በተጨማሪ፣ ይህ ደግሞ ለጊዜያዊ ሐገ መንግሥታዊ አሠራር መሠረታዊ ነው። ሐገ መንግሥት አንደሚዘጋጅ፣ አባከዚያው "ደርግ የመን ግሥት ሥልጣን ይዞ አገሪቱን/ አንደሚመራ/ በአገሪቱ ያሉት ፍርድ ቤቶች ሁሉ የተለመደ ሥራቸውን አንደሚሠሩና "አባባሉን በሥራ ላይ ያሉት ሐገቹ ሁሉ ለአዋጅና ወደፊት ለሚመጡት ሐገቹ፣ ተዕዛዞችና ደንቦች ተቃራኒ ባለሆኑ በበተቀር አንደጸኑ አንደሚቀዩ በገለጽ ያስቀምጣል። በሌላም የአብዮት ተገላ ውጤት የሆነው ኃይል፣ ሐገ ዊ ማዕቀፋን/ ፍረምወርባን/ በገለጽ በማስቀመጥ፣ ለበለጠ ድልና ተገላ የመስተዳድሩን ተገባሩን ለማካሄድና የአገሪቱን ሐላውና ለመጠበቅ የሚያስችለውን ሐገ ዊ መድረክ ፈጥረዋል።

በዚህ በተከታታይ በዙፍ አብይት አዋጆች ወጥተዋል። በነዚህም ውስጥ "የገጠርን መረት የጠዋት ህገ ለማድረግ የወጣ አዋጅ ቁ. 31/1967"

“ የገበሬ ማኅበራትን ለማቋቋምና ለማጠናከር የወጣ ስዊድን ቁጥር 71/1969 “ “ የከተማ ቦታና ተርፍ ቤት የመንገድ ገንቢት ለማድረግ የወጣ ስዊድን ቁጥር 47/1968 “ እና “ የከተማ ነዋሪዎች ማኅበራት ማጠናከሪያና የማዘጋጃ ቤቶች ስዊድን ቁጥር 104/69 “

“ የሃብት ማፍሪያ መሣሪያዎችን /ሚንቦ ስፍ ፕሮጀክቭን/ ወደ መንገድ ለማዘጋጀትና በቁጥጥርም ሥር ለማድረግ የወጣ ስዊድን ቁጥር 27/1967 “ እና “ የሠራተኛ ጉዳይ ስዊድን ቁጥር 64/1968 “ የፊውደር ቡርድ የምርት ገንጽነት በመበጣጠን ፣ ለተጠቃሚና ወሳኝ ገን ለሠር ተለደረ ለመቸ የመደብ ተገባ መካሄድና ለአዲስ የምርት ገንጽነት መፈጠር ገዳና ለመጥረግ የተለየ አቦተኛ የተሰጠው ናቸው ። እነዚህና ተመሳሳይ ስዊድን ቁጥሮች በአካባቢያቸው አብይት ጉዳዮች ለመሠረታዊ ለውጦች በበፊት የቸው በፊ ጉዳዮች በአጠቃላይ በአብዮት ውስጥ በተጨማሪ የቸው ከፍተኛ ሚናዎች በጥቅል ቢታዩ ከፍተኛ የጤና መንገድ መሠረትነት እንዳላቸው ገልጽ ነው ።

የገጠር መረት ስዊድን የሥራ ባለቤታት በማበረታት ገበሬው የድካሙን ውጤት ከፊውደሩ መዘጋጀት ጋር ሳይካፈል የራሱ እንዲያደርግ በማበታተም ገበሬው በየአካባቢው ተደራጅቶ የራሱን ጉዳይ ራሱ የሚመራበት ቢሆን በአገር ጉዳይ ላይ የሚሳተፍበት መንገድ በገበሬ ማኅበራት በመደራጀት እንዲያገኝ መንገድ በመጠፋት ወዘተ... ከፍተኛ አብዮታዊ ለውጥ ያስከተለ ስዊድን ነው ። ዋናውንና መሠረታዊው የፊውደሩ ሥርዓት ቀለፍ ጉዳይ በሰነዱ ለጭቆና አዲስ ምዕራፍ የከፈተውን ያህል ለበዘባዘቸ የገብአት መረት ደወላቸው ነበር ። የከተማ መቴም ስዊድን በከተማው ውስጥ የነበረውን ፊውደሩና ሌሎች ዘንዘቦች ገንጽነቶች በተመሳሳይ ሁኔታ ለውጧቸው ።

የገጠረህ ሆነ የከተማ መረት ስዊድን እንዲቀርብ ከፍተኛ ጤና መንገድ ለሰጠው ሕዝባዊ ተሳታፊነት ከፍተኛ ለማድረግ የፈጠረበት መድረክ ነው ። በፊውደሩ ሕዝብ በገበሬ ማኅበራትና በከተማ አካባቢነት በፖለቲካ በአቦተኛዎች በፍርድ ወዘተ... በየደረጃው በፊና የማይናቀ ተሳታፊ በደሞረግ ሕዝባዊ ምክርቤት የተለማመደ ነው ። በነዚህና በሌሎችም ሕዝባዊያን ድርጅቶች ውስጥ በአብዮት ዓመታት ውስጥ በሰነድ ሰነድ ደረጃ ለምድቱ ያገኘው ሠር ተለደር ቁጥር በሌሎች የአብዮት ድሎች /ለምሳሌ መሠረት ተምህርት/ ተፍጅቶ ቢታይ ለሕዝባዊ ምክርቤት

ይበልጥ መሰረት የተጣለው መሠረት በቀላሉ የሚታይ አይደለም :: በዚህ ውስጥ የአምራች ነበረት ሥራ ማነበራትን ለማቋቋምና ለማጠናከር የተወሰዱት ሐገዊ ስርዓቶች ከፍተኛ ሚና አሳዩ ::

ሌላው ከፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ሚና የዎረተ መገላገያዎችን የመንግሥት ወይም በመንግሥት ቀጥጥር ሥር ያደረገው አዋጅና ዝግጁ መታየት ያለበት የሠራተኛ ጉዳይ አዋጅ ነው :: የማዎረታ፣ ማስፋፋይ፣ የገንዘብ... ድርጅቶችን በአመዛኙ በገላ ባለቤትነት መውጣት ለአብዮት አዘማኒያና ለተለመዱ ገብ ወሳኝ ስርዓቶች ነው :: ይህ አዋጅ ዋና ዋናዎቹን በመንግሥት ሥር በማድረግ፣ በመንግሥትና በገላ ተብብሮ፣ በገላ ብቻ ሊሠሩ የሚችሉት በመከላከል፣ በከፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ቁጥ ነገሮች ይዘዋል :: የጥር 30/1967 "ሥራ ለሰው ሰጭ በብሩ" መሆኑን በመገለጽ ሁሉም ኢትዮጵያውያን ሥራ ለሰው ሰጭ እንደሚጠቀሙ ደንገገ በሠራተኛው ላይ ቀደም የሚደረግበት በዘበዛ ቀርቶ ተደራጅቶና ነቀቀ መብቱንና የአገሩን ዕድገት የሚጠበቅበት ቁልፍ ያለ መድረክ ፈጥሮአታል :: በተጨማሪም 1974 ተ የሠርተ አደሩ ቀጥጥር ማቋቋሚያ አዋጅ ቀጥሮ 213 "ሠርተ አደሩ በነዚህና በሌሎችም ተቋማት ውስጥ ያለውን ቀጥተኛ ተሳታፊና ተቆጣጣሪነት ቁልፍ አድርጎ በማሰባሰብ በኢኮኖሚውና በአጠቃላይ በአዲስ ሥርዓት ገንባታ ያለውን የገላ ሚና አረጋግጦ ዋል ::

ከሐገ መንግሥት አንፃር መሠረታዊ የሆኑት በነጆች አዋጆች ብቻ አይደሉም :: አንደ ብጪራዊ ጃዎክራሲያዊ አብዮት ፕረግራምና የሌላውን አብ መቋቋም ያሉት የዚያኑ ያህል መሠረታዊ የሆኑ መንግሥታዊ መመሪያዎች ናቸው :: በዚህ አንፃር የላቀ ገምት የሚሰጠውና በአብዮት ሂደት ውስጥ ከፍተኛ ሚና የተጫወተው በሚያዝያ 12/1968 በጊዜያዊ ወታደራዊ መንግሥት የወጣው "የኢትዮጵያ ብጪራዊ ጃዎክራሲያዊ አብዮት ፕረግራም" ነው :: ፕረግራሙ ከፍተኛ ሥልጣን ኖሮት በአለፉት የተገላ ዓመታት በፖለቲካው፣ በሶሻሊና ኢኮኖሚው መሰክ ክንዋኔ የተመራበትና አቀጣጣሪውን ያገኘበት፣ ከፍተኛ ሐገ መንግሥታዊ ሚና የተጫወተ በነድነው :: የተገሉን ወቅት በመለየት በአመዛኙ ቀደም ባረታለንት ሥርዓት ወደ ሶሻሊዝም የመሸጋገሪያ ጊዜ መሆኑን በማሳሰብ የፕረግራሙ ዓላማ "አዲሷን ሕዝባዊት ኢትዮጵያ መመሥረትና ወደ ሶሻሊዝም መሸጋገሪያ የሚሆነውን ጽኑ መሠረት መጣል" መሆኑን ያሳያል ::

በዚህም በመነሳት የአብዮትን ወገንና የአብዮትን ጠላት በገለጽ በማሰብ የሕግ መደባዊ ይዘትን አብራርቶ ተገሎ ፅረ ፊውዳሊዝም፣ ፅረ ቢድክራሲያዊ ባሪታሊዝምና ፅረ ኢምፔሪያሊዝም መሆኑን ያሳያል። በአቀድ የሚመራ ኢኮኖሚ፣ በአኩሰነትና በመፈቃቀድ መርህ ላይ በተገባ የራሱ በራሱ ማስተዳደርና ሌሎች መሠረታዊ ሐገ መንግሥታዊ መርሆች በገረግ ፈጽሞ ሰፍረዋል።

ሐገ መንግሥት ነገ በሆኑት የአብዮት አንቀሳቃሶች በመጨረሻ ምናልባት በፍተኛው በታ የሚይዘው መሪ የፖለቲካ ድርጅት ለማሰገን የተደረገው ተገባ ነው። በዚህ በኩል በብዙ ደረጃ መታለፉ ቢታወቅም ለያዝነው ጉዳይ የኢሠፖስቦ መቋቋምና አንቀሳቃሪውን ገፍቶ ወደ ፖርቲ ቲ ፓሥረታው መጨረሻ ምዕራፍ መዳረሱን መጥቀስ ይበቃል። ኢሠፖስቦ የተቋቋመበት ለዋጅ ዓላማውን ቢገልጽ፡

1. “በሐዘባዊ ድርጅቶች በነበረት ሥራ ማኅበራትና በአጠቃላይ በኢትዮጵያ ሰፊ ሐዘብ መካከል የሚከሰቱም ሌኒንዝም ፍልስፍናና አንቃሳርጽና አንቃሳራዊ ማድረግ፤

2. ፊውዳሊዝምን ኢምፔሪያሊዝምን ቢድክራሲያዊ ባሪታሊዝምን በኢትዮጵያ ምድር ጨርሶ ደምበሶ ለዳሊቷን ሐዘባዊት ጭብ ፈራሲያዊት ኢትዮጵያን መመሥረት፤ ነበረ ተከሱን ወደ በቫሊዝም በሎም በሙክዝም ሥርዓተ ማኅበር የመምራት ኃላፊነትና ታሪካዊ ተልዕኮ የሚኖረው አንድ ብቸኛና ጠንካራ የሚከሰቱም ሌኒንዝም መርሆች ላይ የመሠረተ የሠርተ አደሮች ፖርቲን በጊዜያዊ ወታደራዊ መሪነትና ፅረ ፊውዳሊዝም፣ ፅረ ኢምፔሪያሊዝምና ፅረ ቢድክራሲያዊ ባሪታሊዝም በሆኑ የነበረ ተከሱ በፍሎች ተከባሪነት አጭመሠረተ ማድረግ።” ይላል።

የእነዚህ ሀረጎች ሐገ መንግሥታዊ ይዘትና ፖርቲው በላይ በተጠቀሙት ዓላማዎች አንጻር ተጠናክሮ መቋቋሙና እነዚህንም ዓላማዎች ያለማወላወል ማራመዱ በኢትዮጵያ ወደፊት ለሚኖረው የሐገ መንግሥት ዕድገት ወሳኝ ነው።

በለብጤራዊ ጭብፈራዊ አብዮት ሐገ መንግሥቶች ቀደም ሲል ያየነውን በኢትዮጵያ በአለፉት የአብዮት ዓመታት በታየው ዕድገት ጋር

በፍገናዘበው የሐዘባዊት ልብ ወለብ ሊተባበር ስለሚችል
 መንገድ ተገኝቶ ይዘት ምን ሊሆን ይችላል ለመገመት ሊያስችረዎት ::
 ተለቅቶ ጥያቄ፣ ለመቃላይ ዓላማችንን በቀርብ የተገለጠ ጥያቄዎቻችን
 ጋር በማዛመድ፣ ለመቃላይ ወዘደራዊ መርሆችን በሊተባበርና በወቅት
 ዓለምለቀፍ ሁኔታ ጋር በማገናዘብ፣ የቀርብ ተገቢዎችን በሚገባ ለማስ
 ፍጠራና ለዘላቂ ገባችን ምቹ ገዳና የሚከፍት ሐገ መንገድ መቀየሩ
 ላይ ነው :: ያለፉት የሕብዩት ዓመታት ልምዶች፣ የጠፋሪዎች ጥናት
 ሊንቀሳቀሱት ይችላሉ፣ የፖለቲካ መሪ ድርጅት ለውጥ መሆንና መፈናከር
 ወዘተ... ለዚህ ተገቢ ከምንጊዜውም የበለጠ ብቁ ለየሆነን መሄዳ
 ቸንና ውጤታችን ለሰተላይት መሆን ማረጋገጥ ነው ::

1. ሐገ መንግሥት

- 1.1 ሐገ መንግሥት ምንድነው ? ሐገ መንግሥቶች በምን ጭምን ልዩነት ሊያሳዩ ለንደሚችሉ በምሳሌ አበረዳ?
- 1.2 በሐገና በሐገ መንግሥት መካከል ያለውን ገንኙነት አብራራ? ይበዎ ከሥርዓተ ግንባራ ጋር ለንዴት ለንደ ሚያያዝ በአጭር ገለጽ?

2. የቦቫሊት አገሮች ሐገጋት መንግሥት

- 2.1 የቦቫሊት ሐገ መንግሥት የመደብ ይዘት ምን ለንደሆነና ለንዴት ለንደሚንጸባረቅ ገለጽ :: በዚህም ለንጻር ከቡር ዚው ሐገ መንግሥት በምን ይለያል ?
- 2.2 በ2:1 በተጠቀሰው ሌላ የቦቫሊት ሐገ መንግሥት ገላጭ ባህሪዎችን ዘርዘር
- 2.3 የቦቫሊት ሐገ መንግሥት ዋና ዋና ተገቢሮች/መሳሪያነታቸው/ ምንድናቸው ?
- 2.4 የቦቫሊት ሐገ መንግሥቶች መካከል የሚታዩት ልዩነቶች መነሻዎች /ምክንያቶች/ ምን ምን ናቸው ? በምሳሌ አበረዳ ::

3. በቦቫሊት አቀጣጣ የሚያመሩ አገሮች ሐገጋት መንግሥት

- 3.1 በቦቫሊት አቀጣጣ የሚያመሩ አገሮች ሐገጋት መንግሥት መካከል የሚታዩ ልዩነቶች መነሻዎች /ምክንያቶች/ ምንድናቸው ?
- 3.2 የብጢራ ዊ ዳዎብራሲያዊ ሐገ መንግሥቶችና ይዘት በቦቫሊት ሐገ መንግሥቶች ጋር ለማስተያየት ዘርዘር ::

4. ጠገ መንግሥት በኢትዮጵያ

4.1 ቀደም 1923 የኢትዮጵያ ጠገ መንግሥት ዋና ዋና ባህሪያት ምንድን ነበር ?

4.2 የ1923 ጠገ መንግሥት ለፊውዳላዊ ፍጹማዊነት መጠናከር መንገድ ጠርጋለ :: ለብራራ :: 1948 ተገም ከዚህ ለንግድ ለብራራ ::

4.3 ለብዩኑና አብዮተ የወሰዳቸው ለርምጃያቸው ከጠገ መንግሥት ጸንሰ ሃሳብ ለንግድ ለንግድ መታየት ለሰጧቸው ? በምሳሌ ለብራራ ::

የሚነበቡ ጽሁፍ

በጉዳዩ ላይ በዙጠነት ጽሁፍ አሉ :: በሌሊትም ገንዘብን ለማግኘት
በፍተኛ አስተዳደር ይኖራቸዋል ተብሎ የተገመተ ብቻ ዘርዘረዋል ::

1. Asmelash Beyene (Compiled by) (1974): Studies in Ethiopia Government and Administration. HSIU. Addis Ababa. (The Contributions of Seyoum G/E "Structure of the Ethiopian Government" and Markakis and Asmelash" Representative Institutions in Ethiopia" are of particular interest.
2. V.Y. Chirkin and Y.A. Yudin (1978) The Socialist oriented State. Progress Publishers Moscow. Chapter II Constitution the Fundamental Law of Socialist Oriented State.
3. Jawitsch, L.S (1981) The General Theory of Law Progress publishers Moscow.
4. ሌሊን በበዙ በታያቸው ስለ ሕግ ጥያቄ ስለሕግ ጥያቄነት ጽፍዋል :: የሚቀጥሉት በተለይ የሚጠቀሙ ናቸው :: /በበበበበበ በራያቸው ሸሊዋም : ገጽ/
" Constitutional Illusions" 25: 196-120.
" The Constitutional Market-Place" 8:312
" Between the Battles" 9:461-62, etc.
5. A.K.H. Makhenko (1976) State Law of the Socialist Countries. Progress publishers, Moscow.
6. ባርል ማርክስ በሌበዙ ሕግ ጥያቄ ጥያቄ ጥያቄ የሆኑ ተጓዥያቸው ጽፈዋል :: ስለባርል ማርክስ የፍጹም ተጓዥያ ስለሕግ ጥያቄ ጥያቄ በዙጠነት አሉ :: ሆኖም በተለይ የሚጠቀሙት ማርክስ ምላሽ ጥያቄ ናቸው ::
" Class Struggle in France" and Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte"
7. J. Paul and C. Clapham (1967) Ethiopian Constitutional Development a Source Book). Oxford University Press

ምንም እንኳን አቀራረቡ ተገብሮ የምንጮቹ አመራረጥ ገለጽ የሆነ የብሔራዊውን አዘዓዊ የሚያንፃባርቀውን ቢሆን ጠቃሚ ምንጭ መጽሐፍ / ቦርቦ ቡቦ / ነው።

8. CR Strong (1966) Modern Political Constitution. English Language Book Society. London.

በለብሔራዊው የሕገመንግሥት ገጽ ሃሳብ ገለጽና ቀላል አቀራረብ። በለ ሕገ መንግሥት ዕድገት ጥሩ ዘርዘር አለው።

9. J.P. Triska (ed) (1968). Constitutions of the Communist party States. Hoover Institution.

የወዛሬ ሥልጣን በተሰጠበት ጀምሮ በያንዳንዱ አገር የወጡትን ሕገመንግሥቶች የያዘ ነው። በአዚያም በአገሮች መካከልና በያንዳንዱ አገር በተለያዩ ጊዜ ያሉትን ጠገንተ መንግሥት አነፃጽሮ ለማጥናት በጣም ጠቃሚ መጽሀፍ ነው።

10. ማህተሥላሴ ወልደመስቀል/1962/ ዘክረ ነገር በተለይ ምዕራፍ 19 "በለ ሕገ መንግሥት" 1923 ሕገ መንግሥትና ዘርዘሩን በየቦርድገድ ተከለሃዊ ያተ ማበራሪያ ገንገሮችን ይዟል። / 756 - 831 /

11. ፋሲል ናሆም /1972/ የቦቫሊት ኢትዮጵያ የሥራ በንግድና በመሠረታዊ ሕግ አንድታየው።

የኢትዮጵያ ሕገ መጽሔት 11: 13 -17 ።

ሕገ መንግሥት ነገ የሆኑ ደንቦች ወይም መመሪያዎች በጽሁፍ ውስጥ ተጠቀሰሃል። የኢትዮጵያ 1923 እና 1948 ሕገ መንግሥቶችና የኢትዮ ሕገ መንግሥት / 1945/ በሰዓ ሰዓ በታያቸው ይገኛሉ። በአንገላዝና በባታም በ7 ውስጥ ይገኛሉ።

በተ. ሙ. ማ. ማ. ድርጅት ታተሙ ።

Proudly
brought
to you
by

www.binyamhk.wordpress
.com

